

12.1.2022

Valtiovarainministeriö

Lausuntopyyntö VN/5386/2020

Valtiovarainministeriön lausunto tietopolitiikan strategisista tavoitteista

Valtiovarainministeriö on pyytänyt lausuntoa tietopolitiikan strategisista tavoitteista koskevan valtioneuvoston periaatepäätöksen luonnoksesta. Periaatepäätöksellä tavoitellaan valtion ja julkisen hallinnon organisaatioille parempia mahdollisuuksia tiedon hyödyntämiseen. Periaatepäätös antaa ohjeita ja suuntaviivoja tiedon hyödyntämisen ja avaamisen viranomaistoimien valmisteluun valtionhallinnossa. Tietopolitiikan strategiset tavoitteet sisältävät niitä tukevat alatavoitteet ja tavoitteiden pitkän aikavälin vaikutukset. Tavoitteiden toimeenpanon tueksi laaditaan toimenpiteiden tiekartta, jonka valmistelu tarkentuu periaatepäätöksen pohjalta.

Valtiovarainministeriö toteaa, että strategiset tavoitteet ovat yleisesti ottaen hyviä ja kannatettavia. Niiden toteutuskelpoisuutta voi arvioida paremmin vasta toimeenpanon tiekartan toimenpiteiden perusteella. Toimeenpanossa Mahdollistaja-teeman tavoitteet ovat avainasemassa.

Valtiovarainministeriö katsoo, ettei luonnoksessa ole riittävällä tavalla kiinnitetty huomiota taloudellisiin reunaehtoihin ja tavoitteiden vaikutuksiin. Toimeenpanon valmistelussa tulee tarkentaa kunkin tavoitteen mukaisten uudistusten kustannukset ja hyödyt eri osapuolille, ja hyötyjen mittaaminen. Tällöin tavoitteiden vaikuttavuus voidaan arvioida ja uudistuksia tarvittaessa priorisoida. Kunkin tavoitteen osalta on myös huomioitava uudistusten investointi- ja jatkuvan palvelun kustannukset, rahoitus ja rahoitusmallit.

Tietojen avaamiseen liittyvien tavoitteiden toimeenpanon yhteydessä tulee ratkaista, miten korvataan maksullisten tietoaineistojen avaamisesta aiheutuvat tulonmenetykset julkisen sektorin toimijoille. Vastaavasti on huomioitava rekisterien avaamisen vaikutukset yrityksiin, joiden liiketoiminta pohjautuu rekisteriaineistoihin.

Valtiovarainministeriö pitää tärkeänä, että tavoitteissa on huomioitu EU:n 2020 julkaistu datastrategia. EU:n datastrategiaan vaikuttaminen on kannatettava tavoite.

Seuraavassa valtiovarainministeriön yksityiskohtaiset huomiot periaatepäätöksen luonnokseen:

Kohdassa ”*Periaatepäätöksen toimeenpano*” tulee huomioida strategisten tavoitteiden mahdollisten resurssitarpeiden kattaminen menokehysten puitteissa. Rahoitustarpeita tulee käsitellä julkisen talouden suunnitelman ja valtion talousarvioiden valmistelun yhteydessä, ja sovittaa ne yhteen muiden julkisen talouden menotarpeiden kanssa.

Tavoitteen 1.2 alatavoite ”*Lainsäädäntö ja määräykset velvoittavat avaamaan kaikki julkisin varoin tuotetut julkisen hallinnon tietoaineistot, mikäli sitä ei estä joku perusteltu syy (esim. tieto salassa pidettävää, tietosuoja, tietoturva, immateriaalioikeudet).*” on kunnianhimoinen, mikäli todella tarkoitetaan kaikkia julkisen hallinnon luokittelemattomia tietoaineistoja. Toimenpanon tiekartan luonnoksen mukaan kaikkia tavoitteita ei voi yhtä voimakkaasti kaikissa organisaatiossa toteuttaa ja siksi organisaatioiden on valittava painopisteet joihin keskittyvät. Tämän voisi huomioida myös periaatepäätöksessä.

Tavoitteessa 2.3 ja sen alatavoitteissa ja vaikutuksissa kytketään tiedon hyödyntäminen ja avaaminen organisaatioiden strategisiin tavoitteisiin. Tekstistä ei ilmene mitä organisaatioita tässä yhteydessä tarkoitetaan. On hyvä huomioida, että valtion hallinnon virastojen ja laitosten strategiset tavoitteet liittyvät ensisijaisesti niiden lakisääteisiin tehtäviin. Tiedon hyödyntämisen ja erityisesti avaamisen strategisuus olisi voitava arvioida organisaatiokohtaisesti.

Tavoitteissa olisi huomioitava, että julkisen hallinnon viranomaisille ei aseteta sellaisia tiedon tuottamisen velvoitteita, jotka eivät liity viranomaisen lakisääteisten tehtävien hoitamisessa vaadittavien tietojen käsittelyyn. Tiedon avaamisen tulisi olla osa organisaation tehtäviin liittyvää tiedonhallintaa.

Tavoitteen 3.2. ”*Keskeiset kansalliset tietovarannot on tunnistettu ja niiden tieto keskitetysti hyödynnettävissä.*” vaikutuksiin voisi lisätä julkiseen hallintoon kohdistuvien tietopyyntöjen vähenemisen, kun tieto on saatavilla avoimen palvelun kautta.

Tavoitteen 3.3 ”*Hyödynnettävät tiedot ovat yhteentoimivia ja laadukkaita kansallisten laatukriteereiden mukaisesti.*” vaikutuksiin voisi lisätä tietojen yhdistettävyyden edistämisen, esimerkiksi yhteisten luokitusten avulla.

Tavoitteessa 3.5 kuvattu vaikutus ”*Tietomurrot ja tiedon väärinkäyttötapaukset pystytään ennakkoimaan ja estämään aiempaa tehokkaammin.*” on optimistinen. Moni seikka puhuu sen puolesta, että tietomurrot, tietoturvaloukkaukset ja haavoittuvuudet ovat aiempaa kompleksisempia, ja kilpajuoksu väärinkäytösten ja suojautumisen välillä jatkuu.

Alatavoitteisiin voisi lisätä häiriötilanteiden ja poikkeusolojen ohella myös tiedon jatkuvuuden turvaamisen.

Tavoitteen 4.1 toimeenpano tulisi hoitaa ensisijaisesti nykyisten resurssien puitteissa, priorisoimalla tarvittavia toimenpiteitä. Alatavoite ”*Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen resurssitarpeet huomioidaan kehysvalmistelussa*” on turha, koska kaikki periaatepäätöksen ehdotukset arvioidaan osana kehysvalmistelua. Alatavoitetta kansallisen kulttuuriperinnön turvaamisesta voisi muotoilla uudelleen, nyt sen yhteys päätavoitteeseen jää epäselväksi.

Tavoitteen 4.3 kolmannessa alatavoitteessa mainitun *työllisyystavoitteiden huomioimisen* yhteys päätavoitteeseen on epäselvä.

Tavoitteen 4.4 alatavoitteessa ”*Tiedon hyödyntämisessä ja avaamisessa käytetään parasta saatavilla olevaa tekniikkaa.*” voisi tarkoittaa mitä tarkoittaa ”*paras tekniikka*” – onko se uusinta, käytettävintä, vai turvallisinta.

Tavoitteisiin voisi harkita lisättäväksi jollekin toisen tai kolmannen teeman päätavoitteelle alatavoitteeksi julkisen hallinnon tietojen omistajuuden ja käyttöoikeuksien määrittelyn.

Juha Majanen
valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Anu Nousiainen
hallinto- ja kehitysjohtaja, ylijohtaja

Jakelu

VM kirjaamo, VM JulkICT: Lahti, Rissanen

Tiedoksi

VM BO: Kartano, VM KO: Rantala, VM KHT: Lipponen